

تولید، قاچاق و مصرف انرژی در آینده هدفمندی

غفلت‌های گام نخست، الزامات گام دوم

مهدی عرفانیان

۲۸ آذر ۸۹، زمانی که مرحله اول قانون هدفمندی یارانه ها اجرا شد، کمتر کسی تصور می کرد که اجرای مرحله دوم هدفمندی یارانه ها بیش از ۳ سال به تاخیر بیفتد چرا که قرار بود طی مدت ۵ سال قیمت حامل های انرژی در کشور به ۹۰ درصد فوب خلیج فارس برسد اما امروز پس از گذشت بیش از ۳ سال از اجرای ناقص مرحله اول هدفمندی یارانه ها بسیاری از دستاوردها و روش های اجرایی مرحله اول در بوته نقد کارشناسان قرار دارد ضمن این که مجموعه تحولاتی نظیر کاهش ارزش پول ملی به یک سوم ارزش زمان اجرای مرحله اول و همچنین تورم افسار گسیخته طی سال های گذشته سبب شد که در شرایط فعلی اختلاف قیمت حامل های انرژی با قیمت های جهانی به سطحی که قبل از شروع مرحله اول هدفمندی یارانه ها وجود داشت برسد. سال ۱۳۸۹ قبل از اجرای مرحله اول هدفمندی یارانه ها قیمت بنزین داخل کشور معادل ۱۶ درصد قیمت بین المللی آن بود که بلافاصله پس از اجرای قانون به ۴۷ درصد افزایش پیدا کرد ولی در ماه های اخیر دوباره به همان ۱۶ درصد قبل از اجرای مرحله اول هدفمندی نزول پیدا کرده است، بدین ترتیب وجود اختلاف قیمت قابل توجه سوخت (بنزین و گازوئیل) در داخل کشور با خارج از مرزها توجیه اقتصادی قابل توجهی به کار قاچاق کالا بخشید و حجم سرسام آور قاچاق سوخت به خارج از مرزهای آبی و خاکی شدت یافت.

با گسستی که بین اجرای مرحله اول هدفمندی یارانه ها و زمان اجرای مرحله دوم به وجود آمد و با توجه به بروز تورم شدید حدود ۴۰ درصدی و کاهش ارزش پول ملی «وزن قیمتی» حامل های انرژی در سبد خانوار دوباره کاهش یافت و مصرف حامل ها دوباره اوج گرفت.

افزایش سالانه خودروها، ورود خودروهای خارجی جدید و تولید سایر وسایل حمل و نقل موتوری نیز مزید بر علت شد و دوباره نیازمند واردات بنزین شدید، هر چند که با استفاده از ظرفیت پتروشیمی ها و تغییر در فعالیت واحدهای پتروشیمی، بنزین در این واحدها تولید شد که البته این روزها بحث هایی درباره بالا بودن درصد آلایندگی این نوع بنزین ها مطرح است.

چرا می گوئیم مرحله اول ناقص اجرا شد؟

در فرازهای آغازین به این موضوع اشاره کردیم که مرحله اول هدفمندی به صورت ناقص اجرا شد، بازخوانی قانون هدفمندی یارانه ها نشان می دهد که در قانون مقرر شده بود ۳۰ درصد از درآمدهای حاصل از اجرای هدفمندی یارانه ها به بخش تولید اختصاص یابد، که البته با استناد به سخنان نمایندگان بخش های تولیدی این امر محقق نشده است. در این رهگذر تعدادی از واحدهای تولیدی که شدت وابستگی به انرژی و مصرف آن ها به شدت بالا بود دچار عدم تعادل در هزینه و درآمد شدند، البته متولیان بخش هدفمندی در صنعت مدعی هستند برای این گروه ها، تمهیداتی در جهت اخذ تسهیلات بانکی برای بهینه سازی و کاهش مصرف انرژی فراهم شده است.

توزیع یارانه به صورت یکسان برخلاف فلسفه جود یارانه

از سوی دیگر توزیع همگانی یارانه ها به تمامی اقشار (ثروتمندان و فقرا) به صورت یکسان و ایرانیانی که خارج از کشور زندگی می کنند فاصله قابل توجهی با فلسفه جود یارانه ها که کمک به اقشار ضعیف و حمایت از معیشت آن ها می باشد دارد.

کسری بودجه و تبعات ایجاد عدم تعادل

وقتی کمی ذره بین نقدمان را روی آثار اجرای مرحله اول هدفمندی یارانه ها جابجا می کنیم می بینیم مجموع یارانه نقدی که دولت قبلی از ابتدای اجرای مرحله اول هدفمندی به هر ایرانی اختصاص داد بیش از درآمد حاصل از افزایش قیمت حامل های انرژی است، به بیان دیگر در سطح قیمت های داخلی فعلی انرژی و با توجه به مقدار یارانه نقدی پرداختی به خانوارها، دولت مجبور است علاوه بر درآمدهای حاصل از فروش انرژی در داخل کشور، بخشی از درآمدهای حاصل از صادرات نفت را هم بین خانوارها توزیع کند مسئله ای که با توجه به اعتیاد شدید بودجه دولت به درآمد صادرات نفت،

مشکلاتی را در برخی ردیف های بودجه جاری و نیز عمرانی دولت ایجاد کرده است. یعنی این قانون از سال اول اجرا با کسری اجرا شد که البته در سال های بعد با افزایش تعداد یارانه بگیران و عدم اجرای تکالیف قانونی شکاف گسترده تر شد. با این حال تزریق رقمی حدود ۱۳۰ هزار میلیارد تومان به بخش تقاضای کشور، طی ۳۹ ماه که معادل حدود ۱۲ سال بودجه عمرانی محقق شده کشور می باشد، علاوه بر به هم زدن توازن عرضه و تقاضا در کشور و تزریق نقدینگی که منجر به افزایش تورم می شود، فرصت بزرگی از سرمایه گذاری در زیر ساخت های مولد کشور را از بین برده است. البته طرح این موضوع به این معنی نیست که پرداخت یارانه به اقشار ضعیف و محروم و طبقاتی که زیر خط فقر هستند تعطیل شود، بلکه افزایشی که اساساً مبلغ یارانه نقدی پرداختی کارکرد چندانی در سبد هزینه و معیشت آنها ندارد باید با یک روش هوشمندانه و جامع تشویق به انصراف از دریافت یارانه شوند.

مرحله دوم هدفمندی مکمل اقتصاد مقاومتی

تصویب اجرای مرحله دوم هدفمندی یارانه ها توسط مجلس با ابلاغ سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی توسط مقام معظم رهبری مقارن شد، رهبر انقلاب در این سیاست ها استفاده از ظرفیت هدفمندی سازی یارانه ها در جهت افزایش تولید، اشتغال و بهره وری، کاهش شدت انرژی و ارتقای شاخص های عدالت اجتماعی را خواستار شده اند. اجرای مرحله دوم هدفمندی یارانه ها بدون هدف گذاری های مشخص شده و صرفاً با نگاه حل مشکل بودجه ای دولت، قطعاً اثر بخش نخواهد بود.

چرا دولت ملزم به اجرای مرحله دوم هدفمندی است

یارانه های انرژی در ایران سهم عمده هزینه های دولت را به خود اختصاص داده و با پایین نگه داشتن قیمت انرژی و ترغیب مصرف بیش از حد آن در کشور عملاً در یک بازه زمانی ۵ ساله بخش قابل توجهی از درآمدهای کشور را اتلاف می نماید و علاوه بر آن تراфик سنگین، اتلاف وقت مردم، آلودگی شدید محیط زیست، انواع بیماری های ریوی و قلبی و سرطان و بسیاری دیگر از معضلات اجتماعی همگی ناشی از درست مصرف نکردن بنزین می باشد.

قاچاق سرسام آور گازوئیل و بنزین

کشف و توقیف محموله های قاچاق سوخت به کشورهای همسایه ایران، انهدام خطوط لوله مخفی انتقال سوخت و... همگی گواهی بر ادعای قاچاق سرسام آور سوخت به خارج از مرزهاست با این حال تاکنون آمار رسمی که حجم قاچاق

تزریق رقمی حدود ۱۳۰ هزار میلیارد تومان به بخش تقاضای کشور، طی ۳۹ ماه که معادل حدود ۱۲ سال بودجه عمرانی محقق شده کشور می باشد، علاوه بر به هم زدن توازن عرضه و تقاضا در کشور و تزریق نقدینگی که منجر به افزایش تورم می شود، فرصت بزرگی از سرمایه گذاری در زیر ساخت های مولد کشور را از بین برده است.